

OSOBNOST PROFESORA JAROSLAVA HAVELKY A TRADICE OBORU LOŽISKOVÉ GEOLOGIE NA VŠB-TU V OSTRAVĚ

V Geologickém pavilonu prof. F. Pošepného, který je součástí VŠB-TUO, se mezi množstvím vzácných geologických sbírek nachází kolekce minerálů podkrkonošské oblasti a Krušných hor, kterou univerzitě věnoval prof. Ing. Jaroslav Havelka, CSc., významná osobnost vysoké školy a oboru ložiskové geologie. Není náhodou, že tento pavilon nese jméno jednoho z našich nejvýznamnějších a světově uznávaných geologů. Byl to tehdejší horní rada František Pošepný (1836-1895), jehož zásluhou byla na Báňské akademii v Příbrami, přímé předchůdkyni současné VŠB-TUO, císařským výnosem zřízena stolice speciální geologie ložisek. Tuto stolicí F. Pošepný jako profesor ložiskové geologie také od roku 1879 do svého odchodu do penze v roce 1889 vedl. F. Pošepný je považován za zakladatele oboru ložiskové geologie. Světové proslulosti dosáhlo jeho dílo „The Genesis of Ore-Deposits“, které vyšlo poprvé v roce 1893 v Chicagu u příležitosti kongresu Americké asociace báňských a hutních inženýrů.

V roce 1895 však byla z původní Pošepného stolice speciální geologie ložisek vytvořena stolice mineralogie, geologie, paleontologie, petrografie a nauky o ložiskách, která byla až v rámci reorganizace VŠB v Příbrami roku 1919 rozdělena. Stolicí mineralogie a petrografie vedl od roku 1920 PhDr. Bohuslav Ježek (mimořádný profesor od roku 1921) a v čele stolice geologie, paleontologie a nauky o ložiskách stál taktéž od roku 1920 Dr. mont. Ing. Bohuslav Stočes (mimořádný profesor od roku 1920). B. Stočes vyučoval předměty geologie a nauka o ložiskách, zatímco B. Ježek se zabýval ložiskovým průzkumem a jako první přeložil do českého jazyka již zmíněné dílo F. Pošepného o genezi rudných ložisek. Uvedené organizační uspořádání pracovišť setrvalo nejen po celé období VŠB v Příbrami, ale také po jejím přestěhování a zahájení výuky v Ostravě v roce 1945. Po odchodu B. Ježka do penze v roce 1948 jej na místě vedoucího Ústavu pro mineralogii a petrografii nahradil prof. RNDr. Rudolf Rost. Po politických prověrkách v roce 1948 musel VŠB opustit B. Stočes. Vedoucím Ústavu geologie, paleontologie a ložisek se stal prof. RNDr. Jiří Šuf, který také po odchodu B. Stočese zabezpečoval výuku ložiskové geologie. Geologií uhelných ložisek se v tomto období zabýval odborný asistent RNDr. Konrád Beneš. V roce 1951 byly z personálních důvodů uvedené pracoviště na krátký čas sloučeny. Vytvořila se Katedra geologie a mineralogie s dvěma ústavy – Ústav geologie, paleontologie a ložisek (přednosta J. Šuf) a Ústav mineralogie a petrografie (přednosta K. Beneš). V roce 1952 byly ale katedry opět osamostatněny. Katedru geologie a paleontologie vedl nadále J. Šuf, zatímco vedoucím Katedry mineralogie a rudných ložisek, později přejmenované na Katedru mineralogie, petrografie a geochemie, byl jmenován nově příchozí prof. RNDr. Jaroslav Kokta. Ještě jako student IV. ročníku se stal v roce 1954 asistentem J. Kokty na Katedře mineralogie, petrografie a geochemie J. Havelka, který následně s VŠB spojil celý život.

Jaroslav Havelka se narodil 20. února 1931 v podkrkonošské obci Pecka. V letech 1946-1950 studoval na reálném gymnáziu v Nové Pace. V roce 1950 se přihlásil ke studiu horního inženýrství na VŠB v Ostravě. Studium na Hornické fakultě VŠB se zaměřením na techniku geologického průzkumu absolvoval v roce 1954 jako jediný v této specializaci

s vyznamenáním. Jeho diplomová práce na téma „O geologických a petrografických poměrech ve Svojšíně“ byla natolik kvalitní, že o její koupi projevil zájem podnik Západočeský rudný průzkum.¹ V souvislosti se studiem na vysoké škole je zajímavé zmínit, že se J. Havelka projevoval nejen jako výborný student, ale také zdatný hudebník. Jako houslista působil už na měšťanské škole v komorním kvartetu a smyčcovém orchestru a v období studií na gymnáziu ve studentském komorním kvartetu, v symfonickém školním orchestru a v symfonickém sdružení města Nové Paky. Proto se také při svém vysokoškolském studiu zapojil do účinkování ve školním symfonickém orchestru, komorním kvartetu a vysokoškolském souboru národních písní a tanců. Do účinkování v hudebních souborech na VŠB jej zapojil prof. PhDr. Václav Šebesta. Zatímco se údajně v jeho hodinách fyziky vždy snažil být, dle svého vlastního vyjádření, spíše nenápadný, díky talentu hry na housle přijal dokonce J. Havelku jako pomocnou vědeckou sílu na Katedru fyziky.

Na Katedře mineralogie, petrografie a geochemie, na kterou nastoupil ještě jako student, zůstal zaměstnán i po absolutoriu v roce 1954. Setrvání na katedře však bylo zpočátku ohroženo, protože po ukončení studia dostal umístěnku do Výzkumného ústavu hnědého uhlí do Mostu. V tomto případě pomohl tehdejší náměstek na Ministerstvu paliv a energetiky ČSR Dr. mont. Ing. Karel Neset, pozdější profesor VŠB, který na přímlyvu vedoucího katedry J. Kokty nástup na umístěnku zrušil. V březnu roku 1955 byl J. Havelka jmenován odborným asistentem. Během působení na uvedené katedře vedl cvičení z krystalografie, z chemického určování nerostů, z petrografie a mikroskopie.

V lednu 1956 byl na vlastní žádost přeložen na nově vzniklou Katedru petrografie uhlí a ložisek užitkových nerostů² Geologické fakulty VŠB, na které se právě v tomto období uvolnilo místo odborného asistenta. V daném období se začal věnovat problematice rudných a nerudných ložisek. Přednášel a vedl cvičení hlavně z ložiskové geologie. Protože v oboru rud a nekovů po jeho nástupu na katedru nepůsobil žádný z docentů, musel pedagogickou činnost v tomto období zastávat sám. Podle výkazů v osobní složce tak v roce 1957 jeho pedagogický úvazek dosahoval 190%.

Kromě stálého pracovního poměru na VŠB J. Havelka v letech 1955-1958 externě působil jako učitel geologických disciplín na Vyšší pedagogické škole v Opavě a následující tři roky na Průmyslové škole hornické v Ostravě. V roce 1959 absolvoval půlroční řízeňnou praxi v podniku Geologický průzkum ve Zlatých Horách. Tady se měl možnost seznámit s metodami řízení geologického průzkumu, se sestavováním plánu geologického průzkumu a prohloubit si znalosti v metodách výpočtu zásob, geologickém důlním mapování atd. V období na konci 50. let zahájil J. Havelka výzkum metalogeneze jesenické oblasti, což dokládá zápis v seznamu řešených úkolů Geologické fakulty v druhé polovině 50. let. V něm je uveden jako řešitel resortního úkolu s názvem „Jeseníky – rudná ložiska“. Tento úkol byl zahájen v roce 1958, ukončen měl být v roce 1962. Téma metalogeneze jesenické oblasti pak prakticky bylo jeho celoživotním zájmem.

V roce 1958 byla Katedra ložisek nerostných surovin přejmenována na Katedru petrografie uhlí a ložisek nerostných surovin³ a zároveň na ní byly vytvořeny dva ústavy. Ústav kaustobiolitů vedl K. Beneš a vedoucím Ústavu ložisek rudných a nerudných se stal J. Havelka, který měl za úkol ústav po všech stránkách vybudovat. Vytvořil programovou náplň ústavu včetně instalace studijních sbírek a zhotovení učebních pomůcek (profily, diapozitivy, světelná mapa ložisek ČSSR, později instalace sbírek nerostných surovin z Kuby atd.) Vzhledem k tomu, že nejprve zastával odbornou činnost v ústavu zcela sám, podařilo se mu zabezpečit také personální obsazení ústavu. Jeho spolupracovníky se postupně stali Ing. Petr Dvořák, Ing. Jaroslav Palas, později Ing. Bohdan Scharm a Ing. Ctirad Schejbal. Ústav vedl výuku v předmětech ložiska nerostných surovin, mikroskopie

užitkových nerostů a ložiska rudná a nerudná. Výuka některých průzkumných disciplín byla ještě zpočátku zajišťována Katedrou geologie a paleontologie, později však výuku těchto oborů převzal Ústav ložisek rudných a nerudných (od roku 1959 přejmenovaný na Ústav ložisek rud a nekovů).⁴ V roce 1959 byl J. Havelka vedoucím katedry a zároveň děkanem K. Benešem jmenován trvalým zástupcem vedoucího Katedry ložisek nerostných surovin⁵.

V roce 1957 se přihlásil k aspirantskému studiu v oboru geochemie, specializace geochemie rudných a nerudných ložisek. Jeho školitelem byl jmenován J. Kokta. Pro značné pracovní vytížení v pedagogické a vědecko-výzkumné činnosti obhájil disertační práci na téma „O vlivu regionální metamorfózy na zrudnění kyzových ložisek v oblasti Zlatých Hor“ až v roce 1963. Dizertační práce zahrnovala dílčí úkoly fakulního výzkumného úkolu „Metalogeneze ložisek rud a barevných kovů v Jeseníkách“. V roce 1964 mu vědecká rada VŠB udělila titul kandidáta geologicko-mineralogických věd.

V roce 1964 byl J. Havelka vybrán, aby jako expert⁶ Ministerstva zahraničí ČSSR působil na Havanské univerzitě na Kubě (Universidad de la Habana). Zahraniční stáž zabezpečoval podnik zahraničního obchodu pro zprostředkování technické spolupráce – POLYTECHNA. Jako řádný profesor přednášel v letech 1964-1966 na Přírodovědecké fakultě všeobecnou a systematickou geochemii, geologii ložisek nerostných surovin, výpočet zásob nerostných surovin a ložiska nerostných surovin Kuby. Ke každému předmětu, který vyučoval, také napsal ve španělštině skripta. V rámci svého pedagogického působení zorganizoval a vedl exkurzi posluchačů po ložiskách Kuby a také cvičení z geologického a hornického mapování. V rámci této praxe se tak blíže seznámil s nerostným hospodářstvím Kuby a také s geologickou a těžební problematikou významných kubánských ložisek. Na své působení na Havanské univerzitě vzpomíná také v knize pamětí, které v závěru života rozepsal, ale bohužel nestihl dokončit.⁷ V kapitole nazvané Kuba popisuje své zážitky z dvouletého působení v této zemi, mimo jiné také setkání s kubánským revolucionářem Che Guevarou. Dnes může působit úsměvně Che Guevarův názor na Československo jako pomocníka kapitalistického vykořisťování, podle něhož, ve vzpomínkách J. Havelky, naší zemi vyčítal poskytování materiální pomoci Kubě za finanční náhradu.⁸ Expertní činnost J. Havelky na Kubě se hodnotila jako velmi úspěšná, což dokládá fakt, že jeho původně plánované jednorozční působení bylo na žádost kubánské strany dvakrát prodlouženo.

Po svém návratu z Kuby začal opět od října 1966 působit na Katedře geologie ložisek nerostných surovin jako vedoucí Ústavu rud a nekovů. Ústav v této době zajišťoval výuku geologie ložisek rudných a nerudných, geologii nerostných surovin, chalkografii pro cizince a od studijního roku 1966/1967 pro specializaci průzkum a dobývání ložisek uranu zabezpečoval přednášky z geologie ložisek radioaktivních surovin. Ve své vědecko-výzkumné práci J. Havelka pokračoval ve studiu jesenických rudních ložisek. Na katedře se tato problematika od počátku řešila formou fakulních úkolů, od 70. let až do konce 80. let v rámci státních úkolů. Ve zprávě o vědecko-výzkumné činnosti Hornicko-geologické fakulty (dále jen HGF) z roku 1970 je uvedeno pokračování řešení fakulního úkolu s názvem „Metalogeneze jesenické rudné provincie“, který byl zahájen v roce 1966. V roce 1972 pak byl úkol převeden do oblasti státních úkolů.

V roce 1969 bylo zahájeno habilitační řízení J. Havelky. Oponenty habilitační práce s názvem „Stavba rudnin ložisek kyzové formace jesenického devonu“ byli doc. Ing. Otakar Kumpera, CSc., z HGF VŠB, prof. RNDr. František Němec, vedoucí Katedry geologie a mineralogie Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a prof. RNDr. Bohuslav Cambel, DrSc., ze Slovenské akademie věd. Habilitační práci, která se tematicky opírala o mnohaletý výzkum jesenické oblasti, všichni oponenti shodně uznali jako vysoce

kvalitní, která prokazuje vynikající vědeckou erudici autora a jako mimořádně přínosnou k řešení dané problematiky. Kromě jeho pedagogických schopností se zdůrazňovaly také vynikající výsledky, kterých dosáhl jako vedoucí fakultního vědecko-výzkumného úkolu, zabývajícího se otázkami metalogeneze jesenické rudné oblasti, který byl na fakultě řešen od roku 1961. Výsledky tohoto úkolu oceňovali nejen vědečtí pracovníci z oboru geologie, ale také podniky zabývající se průzkumnou a těžební činností. Návrhová komise také kladně hodnotila značnou praxi J. Havelky, kterou získával spoluprací s provozními a průzkumnými organizacemi – Geologickým průzkumem Ostrava, Rudnými doly Jeseník, Čs. uranovými doly Příbram atd. Docentem pro obor geologie ložisek rudných a nerudných byl jmenován na základě přípisu ministra školství ČSSR v dubnu 1972.

V roce 1970 se výrazně změnila organizační struktura HGF. Došlo ke sloučení nebo úplnému zrušení několika kateder, což bylo dáno personálními důvody, neboť řada pedagogů v tomto období nastupující normalizace musela z kádrových důvodů školu buďto opustit zcela nebo byla převedena ze stavu pedagogů na vědu a výzkum. Z původních patnácti kateder, které na škole existovaly v akademickém roce 1969/1970, tak po reorganizaci zůstalo pouze devět. Katedra geologie ložisek nerostných surovin, na které J. Havelka působil, se sloučila s Katedrou průzkumu ložisek. Nově vzniklé pracoviště dostalo název Katedra geologie a průzkumu ložisek nerostných surovin, její součástí bylo celkově pět ústavů. Tato katedra se tak stala jedním z nejrozsáhlejších pracovišť. Vedoucím nově vzniklé katedry byl v roce 1970 jmenován J. Havelka. Havelkův původní Ústav rud a nekovů se změnil na Ústav ložisek uhlí, rud a nekovů a jeho vedoucím se stal K. Beneš (nadále byl také v čele pracoviště srovnávací geologie planet, které vzniklo v roce 1966). K dalším odborným pracovištím katedry patřily Ústavy průzkumné a důlní geologie (vedoucí C. Schejbal), Ústav užití geofyziky (vedoucí doc. Ing. Karel Müller, CSc.), Ústav hlubinného vrtání (vedoucí doc. Ing. Jaroslav Voropinov) a Ústav těžby kapalin a plynů (vedoucí doc. Ing. Jeroným Pražský, DrSc.). Katedra vedla výuku v oboru hornická geologie (do roku 1967 se tento obor nazýval geologický průzkum a hlubinné vrtání). Obor hornické geologie se od počátku 70. let členil na dvě specializace – ložiskovou geologii a techniku geologického průzkumu. V druhé polovině 70. let pak k těmto specializacím přibýly ještě další tři – inženýrská geologie a hydrogeologie, geologie ložisek radioaktivních surovin a geologie ložisek ropy a plynu. Další změna ve struktuře katedry byla provedena v roce 1974 přejmenováním na Katedru ložiskové a průzkumné geologie s celkem čtyřmi ústavu. K dalším zásahům do počtu ústavů na katedře docházelo průběžně v dalších letech.

J. Havelka zastával funkci vedoucího katedry do roku 1980. V tomto období se Katedra ložiskové a průzkumné geologie s celkovým počtem 24 zaměstnanců členila pouze na dva ústavy – Ústav ložiskové geologie a geofyziky (vedoucí J. Havelka) a Ústav průzkumné a důlní geologie (vedoucí doc. Ing. M. Palas, CSc.). Katedra zabezpečovala výuku desítek předmětů v různých oborech na HGF (hlubinné dobývání ložisek, lomové dobývání užitkových surovin, výstavba dolů a geotechnika, úprava nerostných surovin, ekonomika a řízení v hornictví, automatizované systémy řízení v hornictví) a byla výstupní katedrou pro obor hornická geologie a geologický průzkum. K charakteristice tohoto studijního oboru je možné uvést, že jeho studenti získávali teoretické i praktické zkušenosti pro výkon povolání geologa na geologicko-průzkumných a těžebních podnicích, kde se řešily hornické, geologické, ekonomické a organizační problémy geologického průzkumu a geologických prací spojených s otvírkou a přípravou ložisek rud, nerud a radioaktivních surovin. Absolventi se tak mohli dobře uplatnit ve funkcích provozních geologů, průzkumných techniků nebo těžebních techniků na ložiskách kapalin a podzemních zásobnících plynu, jako geologové v technicko-průzkumných a těžebních podnicích ve všech organizacích a institucích, jejichž hlavní náplní je projektování, realizace a vyhodnocování geologického

průzkumu a inženýrsko-geologického a hydrogeologického průzkumu, ale také v těžebních důlních i povrchových závodech.

Po J. Havelkovi se stal vedoucím katedry prof. Ing. Miloslav Dopita, CSc., který tuto funkci vykonával ve vedlejším pracovním poměru při svém hlavním zaměstnání na ředitelství OKR a to až do roku 1984. V letech 1984-1990 byl vedoucím katedry M. Palas.

Z funkce vedoucího katedry a také vedoucího Ústavu ložiskové geologie a geofyziky byl J. Havelka v roce 1980 uvolněn v souvislosti s plánovanou expertní činností ve Venezuele, která se však nakonec neuskutečnila. Více času tak mohl věnovat oblasti pedagogické a vědecko-výzkumné. V letech 1980-1983 pracoval na překladu knihy ruského geologa akademika Vladimíra Ivanoviče Smirnova „Geologie ložisek nerostných surovin“. Kniha byla poprvé vydána v SSSR v roce 1965, poté ještě v několika vydáních včetně překladů do angličtiny, němčiny, japonštiny atd. Havelkův překlad této knihy vyšel v SNTL v Praze v roce 1983. O náročnosti překladu tohoto díla svědčí kromě autorovy předmluvy k českému vydání také časový rozsah tří let, který J. Havelka práci na překladu věnoval.

V roce 1985 J. Havelka absolvoval přednáškový pobyt na třech univerzitách v Mexiku - U.N.A.M. v La Ciudad de México, Univerzitě v Guanajuatu a Univerzitě v Zacatecas. Na těchto školách přednášel o regionální metamorfóze sulfidických rud a metalogenezi vulkanosedimentárních ložisek kyzové formace.

V roce 1986 bylo zahájeno jmenovací řízení J. Havelky na místo profesora. Návrhová komise ve složení O. Kumpery, vedoucího Katedry geologie a mineralogie HGF a proděkana HGF, M. Dopity, vedoucího geologicko-měříčského odboru GR OKD v Ostravě a pedagoga VŠB a prof. Ing. Ladislava Rozložníka, DrSc., profesora ložiskové geologie na VŠT v Košicích, ocenila dlouholetou vědecko-výzkumnou a pedagogickou práci J. Havelky a jmenování doporučila. V návrzích se mimo jiné zdůrazňovalo, že pod jeho vedením „byla zpracována nová metalogenetická koncepce vzniku jesenických ložisek rud neželezných kovů, která v první polovině 60. let znamenala zcela nový pohled na možnosti výskytu obdobných ložisek nejen v oblasti Jeseníků, ale i v obdobných vulkanosedimentárních komplexech v jiných částech Českého masivu“. Tato koncepce se také v následujících letech v geologicko-průzkumné praxi v různých oblastech ČSSR potvrdila. Z jmenovacího návrhu je zřejmé, že J. Havelka měl mezi předními československými geology své místo. Profesorem pro obor ložisková geologie byl jmenován v únoru 1987.

Během 80. let se J. Havelka věnoval práci na několika odborných publikacích z oblasti ložiskové geologie. Kromě již uvedeného překladu knihy V. I. Smirnova vyšla v roce 1986 v nakladatelství ČSAV monografie „Rudní ložiska a metalogeneze čsl. části Českého masivu“. O rok později byla vydána obsáhlá vysokoškolská učebnice „Ložiska nerostných surovin a ich vyhledávání“, na které se podílel jako spoluautor L. Rozložníkem, prof. Ing. Františkem Čechem, CSc., a prof. RNDr. Vojtechem Zorkovským. Publikace si kladla za cíl seznámit budoucí báňské inženýry a geology s genezí ložisek jednotlivých nerostů, jejich systematizací, rozmístěním ve světě a na území ČSSR a také s principy výpočtu zásob. Kniha byla v roce 1988 oceněna Slovenským literárním fondem a také rektorem VŠT v Košicích jako nejlepší učebnice vydaná v roce 1987. Další knihou, na které J. Havelka spolupracoval se svým slovenským kolegou L. Rozložníkem, byla publikace „Ložiska rud“, která vyšla v roce 1990 v SNTL. Byla posledním dílem trilogie, jejíž předcházející části s názvem „Ložiska fosilních paliv“ a „Ložiska nerud“ vyšly v roce 1985 a 1987. Ložiska rud byla komplexním zpracováním problematiky rud a jejich ložiskových zdrojů se zaměřením na hornickou, technologickou a ekonomickou stránku rudné ložiskové geologie. Ve stejném období napsal J. Havelka kromě uvedených monografických prací v rámci své pedagogické profese pro studenty několik skript, z toho dvě ve španělštině.

Nejčastěji připomínané učební texty jsou „Ložisková geologie“ (1984, 1990) a „Ložiska rudných a nerudných surovin“ (1989), jejichž zpracování považovali posluchači za zcela mimořádná.

V období po roce 1989 následovaly personální a organizační změny, které se dotkly všech pracovišť univerzity. Vedoucím Katedry ložiskové a průzkumné geologie byl v roce 1990 pro období jednoho roku jmenován M. Dopita a ve stejném roce se J. Havelka stal opětovným vedoucím oddělení ložiskové geologie.

V roce 1991 proběhla částečná reorganizace katedry, která spočívala ve vyčlenění oddělení užitě geofyziky a oddělení hlubinného vrtání a těžby⁹ a zřízení nového oddělení s názvem Ústav geoinformatiky a geostatistiky. Vedoucím tohoto ústavu a zároveň také celé katedry byl ustanoven C. Schejbal, po jeho zvolení do funkce děkana fakulty v roce 1994 vedl katedru doc. Ing. P. Dvořák, CSc.

Na počátku 90. let J. Havelka dokončil svůj celoživotní výzkum metalogenese Jeseníků a v roce 1992 publikoval práci o obecném genetickém modelu Jeseníků. Z výčtu publikační činnosti J. Havelky, která vyšla v roce 2001 u příležitosti jeho 70. narozenin, je zřejmé, že se tomuto tématu věnoval v desítkách prací přednesených na konferencích doma i v zahraničí a tuto problematiku publikoval v odborných časopisech a sbornících (Sborník vědeckých prací VŠB, Geologický průzkum, Časopis pro mineralogii a geologii atd.).

Další zásadní reorganizace HGF se uskutečnila v roce 1995, kdy se fakultní katedry začlenily do nově vzniklých organizačních jednotek – institutů. Katedra ložiskové a průzkumné geologie, jejíž název se změnil na Katedru nerostných surovin a geoinformatiky, byla začleněna do Institutu geologického inženýrství, vedeného prof. Ing. Zdeňkem Vašíčkem, DrSc.¹⁰ Institut v tomto období zabezpečoval výuku disciplín geologicko-mineralogických věd, aplikované inženýrské a ložiskové geologie, geoinformatiky, ekonomiky nerostných surovin, metod a techniky geologického průzkumu a vrtné těžby pro různé studijní obory HGF. Výuka byla vedena také ve vlastním studijním oboru geologického inženýrství.

Od roku 1995 fakulta zavedla nový bakalářský studijní obor geovědní a montánní turismus, jehož garantem se stal až do svého odchodu do důchodu v roce 1998 J. Havelka. Studium tohoto oboru od počátku zahrnovalo přírodovědné, technické, ekonomické, ale také humanitní disciplíny a mělo tak své budoucí absolventy připravit pro uplatnění v oblasti specializovaného cestovního ruchu a ekonomického využití přírodních a technických památek apod.

Celoživotně se J. Havelka věnoval také péči o vzácné geologické sbírky univerzity, jejichž původ spadá do poloviny 19. století. Základní sbírku minerálů a hornin zakoupila Báňská akademie v Příbrami již krátce svém zřízení v roce 1849 a v průběhu desetiletí tuto sbírku její pedagogové nadále rozšiřovali. J. Havelka spolu se svými kolegy provedl komplexní instalaci těchto geologických sbírek v druhé polovině 60. let v areálu Opletalových kolejí na Slezské Ostravě, ke které bylo přistoupeno v souvislosti s plánovaným XXIII. Mezinárodním geologickým kongresem v ČSSR v roce 1968. Významným způsobem se podílel na reinstalaci sbírek do nově vybudovaného Geologického pavilonu prof. F. Pošepného v roce 1989 (J. Havelka instaloval sbírku ložisek jesenické oblasti, sbírku drahých kamenů atd.). Díky svým přednáškovým pobytům a exkurzím mohl rozšířit sbírky také o komplexní sbírku kubánských ložisek, ložisek Mexika atd. Genetická ložisková sbírka představující ucelenou kolekci genetických ložiskových typů byla seřazena podle metalogenetické klasifikace J. Havelky z roku 1985. Po zřízení geologického pavilonu vedl metodickou radu, která pavilon řídila po odborné stránce. Mimořádnou aktivitou J. Havelky

bylo sepsání dějin a vývoje geologických oborů na VŠB v Příbrami i Ostravě. Publikace s názvem „Geologie na Vysoké škole báňské“, na které se podílel spolu s kolektivem svých kolegů, vyšla v roce 1997.

Prof. Ing. J. Havelka, CSc. má významný podíl na budování a rozvoji oboru ložiskové geologie a to nejen v rámci univerzity. Do historie VŠB-TUO se výrazně zapsal také svým více než čtyřicetiletým pedagogickým působením. Byl členem zkušební komise pro obhajobu diplomových prací (od roku 1958), zkušební komise pro aspirantské zkoušky v oborech ložiskové geologie (od roku 1964) a zkušební komise pro obhajoby kandidátských disertačních prací v tomtéž oboru (od roku 1971). V letech 1971-1979 byl členem vědecké rady HGF a od roku 1991 jejím čestným členem. Jako pedagog a vedoucí diplomových a disertačních prací vychoval v oblasti geologických věd množství studentů, aspirantů a doktorandů.

Vědecko-výzkumná J. Havelky představuje desítky odborných prací, článků, vysokoškolských učebnic a skript. Vypracoval množství odborných posudků, expertních studií a výzkumných zpráv. Od počátku své vědecko-výzkumné činnosti se aktivně zúčastňoval řady odborných konferencí, seminářů a sympózií, na některých z nich se podílel také jako organizátor. V roce 1975 byl garantem sekce ložiskové geologie na konferenci Hornická Příbram ve vědě a technice, v roce 1980 odborným garantem sekce ložiskové a průzkumné geologie na II. mezinárodní vědecké konferenci VŠB a v roce 1982 předsedou geologické sekce na mezinárodní konferenci pořádané ČSMG v Praze. V roce 1995 předsedal geologické sekci na Mezinárodní vědecké konferenci, která byla pořádána při příležitosti 50. výročí působení VŠB v Ostravě. Jako uznávaný odborník byl členem různých geologických komisí a společností. Působil jako člen Prospekčního týmu pro výzkum rudných ložisek Jeseníků, Komise pro schvalování zpráv a projektů České geologické společnosti v Praze a Komplexní racionalizační brigády pro využití jesenických ložisek. Pracoval také v Resortní atestační komisi v ČGÚ v Praze a Resortní atestační komise na generálním ředitelství Československého uranového průzkumu v Příbrami. V roce 1972 byl jmenován do redakční rady časopisu Geologický průzkum, ve kterém působil více než dvacet let. Rovněž patřil k dlouholetým členům Československé společnosti pro mineralogii a geologii při ČSAV a Mezinárodní společnosti pro genezi rudných ložisek (International Association on Genesis of Ore Deposits – IAGOD). J. Havelka byl také místopředsedou a později čestným členem České asociace ložiskových geologů. Významná byla také jeho dlouholetá spolupráce s Katedrou ložiskové geologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, jmenovitě pak s prof. RNDr. Zdeňkem Poubou, DrSc.

Za svou významnou odbornou činnost v oblasti ložiskové geologie získal nejedno ocenění. V roce 1995 J. Havelkovi udělil rektor VŠB-TUO prof. Ing. Tomáš Čermák, CSc., medaili Georgia Agricoloy za celoživotní pedagogickou a vědeckou práci v oboru ložiskové geologie a zásluhy o rozvoj VŠB-TU Ostrava.

Svůj celoživotní vztah k VŠB-TUO a oboru geologie osvědčil J. Havelka v roce 2004, kdy univerzitě věnoval svou osobní sbírku drahých minerálů z podkrkonošských a krušnohorských lokalit. Sběrka, která zahrnuje 241 kusů vzorků, byla instalována pod jeho odborným dohledem do Geologického pavilonu prof. F. Pošepného a je také pojmenována po svém dárci. Prof. Ing. Jaroslav Havelka, CSc., zemřel po delší nemoci 2. srpna 2007 v Ostravě.

Na tomto místě bych rád vyjádřil své poděkování manželce pana prof. Ing. Jaroslava Havelky, CSc., paní Mgr. Bronislavě Havelkové za její mimořádně vstřícný přístup při rozšíření osobního fondu jejího muže. Stejně tak bych chtěl poděkovat vedoucímu Geolo-

gického pavilonu prof. F. Pošepného Ing. Miloši Durajovi, Ph.D. za předání archivních materiálů, které napomohly nejen k rozšíření osobního fondu J. Havelky.

Literatura:

Havelka, J. a kol.: Geologie na Vysoké škole báňské. Ostrava 1997.

Havelka, J.: Mým přátelům. Ostrava 2008.

Sivek, M.: Odešel prof. Ing. Jaroslav Havelka, CSc. In: Uhlí a rudy, 9/2007, s. 18.

Theurer, J.: Památník vysoké školy báňské za léta od 1899 do 1924. Příbram 1924.

Archivní prameny:

Archiv VŠB-TUO, f.: Osobní fond Jaroslava Havelky (osobní fond tvoří písemnosti předané archivu J. Havelkou v roce 2001, dokumentaci předanou archivu manželkou J. Havelky Mgr. B. Havelkovou v roce 2010 a dokumentaci z Geologického pavilonu prof. F. Pošepného v roce 2011, která byla předána vedoucím pavilonu Ing. M. Durajem, Ph.D.)

Archiv VŠB-TUO, f.: VŠB-TUO, rektorát (personální spisy J. Havelky)

Archiv VŠB-TUO, f. VŠB-TUO, Hornicko-geologická fakulta (aspirantský spis, spisy o habilitačním a profesorském řízení, studijní plány fakulty z let 1951-1998, hodnocení vědy a výzkumu z let 1955-1990, komplexní hodnocení kateder a jejich pracovníků z let 1976-1978, 1983 a 1989)

Popis k fotografiím

Foto01 – J. Kokta u příležitosti oslav 50. narozenin s asistenty katedry (1954), první zprava J. Havelka

Foto02 – Poslední snímek J. Havelky, pořízený v květnu 2007, v Geologickém pavilonu prof. F. Pošepného před jeho sbírkami

¹ Zajímavostí by jistě mohla být částka, za kterou Západočeský rudný průzkum za diplomovou práci J. Havelky zaplatil. Za jeden kompletní exemplář zaplatil podnik v roce 1955 částku 1.500 Kčs.

² V roce 1956 byla katedra přejmenována na Katedru petrografie uhlí a ložisek nerostných surovin a v roce 1957 na Katedru ložisek nerostných surovin. Od svého zřízení v roce 1955 byl vedoucím katedry K. Beneš.

³ Tento název nesla katedra pouze krátký čas, v studijním programu na léta 1959/1960 je uveden název Katedra ložisek nerostných surovin.

⁴ V roce 1962 bylo jako součást Ústavu ložisek rud a nekovů zřízeno oddělení důlní geologie, ze kterého v roce 1965 vznikl Ústav průzkumné a důlní geologie, který nejprve vedl K. Beneš, od roku 1970 C. Schejbal.

⁵ Název katedry se pak v roce 1961 změnil na Katedru petrografie uhlí a ložisek nerostných surovin a od roku 1966 na Katedru geologie ložisek nerostných surovin.

⁶ Definice experta podle všeobecných podmínek podniku POLYTECHNA: „Expert je československý občan morálně a politicky způsobilý k výkonu funkce v zahraničí. Československý expert musí mít vysokou odbornou kvalifikaci, musí ovládat světový jazyk používaný v zemi určení a jeho zdravotní stav musí být takový, aby mohl vykonávat funkci experta i v těžkých klimatických podmínkách.

⁷ Knihu vzpomínek s názvem Mým přátelům v roce 2008 uspořádala a připravila k vydání manželka J. Havelky Mgr. Bronislava Havelková.

⁸ Havelka, J.: Mým přátelům. Ostrava 2008, s. 90.

⁹ Tato pracoviště byla zařazena na nově zřízenou Katedru geologického inženýrství.

¹⁰ Institut geologického inženýrství byl v roce 1995 tvořen třemi katedrami-Katedrou geologie, mineralogie a geochemie, Katedrou nerostných surovin a geoinformatiky a Katedrou aplikované geologie.

